

جلسه قرآن را چگونه برگزار کنیم؟

کارکردها و روش‌های برگزاری جلسات و محافل قرآنی

حجت الاسلام محمد لطیفی استاد حوزه و مربی قرآن

الف. پیشینه و ضرورت

جلسات قرآن از کهن‌ترین قالب‌های تعلیم و تبلیغ معارف دین بوده و از زمان رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در بین اصحاب رواج داشته است. حلقات محافل قرآنی با جمعیت‌های متغیر و در اماکن گوناگون مانند مساجد و حسینیه‌ها و ... برگزار می‌شده و ضمن فراگیری لفظ و عبارت، محملی برای آموزش معارف قرآن نیز بوده است. یکی از وظایف حوزه و خصوصاً مبلغان محترم در کنار نهادهای حاکمیتی و متولی، ترویج معارف قرآنی است. در سه دهه گذشته، جلسات قرآنی پایه بسیاری از فعالیت‌های فرهنگی تأثیرگذار و پویا در شهرهای بزرگ و کوچک بوده است، اما متأسفانه در دوره کرونا و به دنبال تعطیلی بسیاری از فعالیت‌های اجتماعی، این جلسات هم کمیاب و نایاب شد. از آنجاکه آموزش‌های قرآنی مدارس و دبیرستان‌ها، کفاف نیاز فراوان جامعه جوان و نوجوان را نمی‌دهد، لازم است دوباره و با نشاط بیشتر، جلسات ساده قرآنی با محوریت مساجد و کانون‌های فرهنگی راه‌اندازی شود. هم‌اکنون بسیاری از مردم، حتی متدینین، توانایی روخوانی و روان‌خوانی را ندارند و این، برای مملکت اسلامی شیعی ناپسند است.

ب. شکل و قالب

عناصر ظاهری جلسه قرآن عبارتند از:

۱. **رحل و قرآن:** به اندازه کافی و ترجیحاً با چاپ مناسب؛
۲. **بلندگو:** نوجوانان و کودکان عموماً علاقه‌مند به خودنمایی و ابراز وجودند و استفاده از بلندگو، مشوق خوبی برای حضور گرم‌تر آنان است.
۳. **نشستن دایره‌وار و حلقه‌ای یا بیضوی:** در این نوع نشستن، همه افراد یکدیگر را می‌بینند و مانند آن است که اجتماع، حول محور قرآن تشکیل شده است. بهتر است در جلسه قرآن به صورت کلاسی و پشت سر هم ننشینند.
۴. **جایگاه:** نیازمند تهیه یک جایگاه مناسب جهت قرائت قرآن می‌باشیم. این جایگاه بهتر است چوبی باشد و اگر امکانات کافی نداریم به وسیله یک پتو جایگاه را برای اجرای تلاوت مناسب، کمی بلندتر از سطح زمین قرار دهیم.

۵. **پذیرایی:** این مورد، مستحب مؤکد است! یک پذیرایی مختصر با کیک یا شیرینی یا شربت یا چای، موجب رفع خستگی و انگیزه آور است.

۶. **زمان منظم:** جلسه حداقل نیم ساعت و حداکثر یک ساعت باشد. در ماه مبارک رمضان می شود روزانه باشد، اما در غیر آن، هفته ای یک شب کافی است. جلسه طولانی، خصوصاً برای کودک و نوجوان ملال آور است.

۷. **مکان:** بهترین مکان برای جلسه قرآن، مسجد محل است. در مراتب بعدی، کانون های فرهنگی و منازل هم می تواند باشد.

۸. **کانال مجازی:** تشکیل یک بستر مجازی برای ایجاد ارتباط با اعضای جلسه بسیار مفید است و فعالیت شما را گسترش می دهد.

۹. **تشویق:** کمترین تشویق، صلوات قرآنی برای هرکسی است که قرآن می خواند و بیشترین تشویق، جایزه و هدیه دادن است. بین این کف و سقف نباید از انواع و اقسام تشویق غافل شد. مهم ترین عامل جذب کودکان و نوجوانان تشویق است.

۱۰. **زیباسازی فضای جلسه:** هر سلیقه و ذوقی که فضای جلسه را زیبا کند، مطلوب است مانند یک دسته گل مصنوعی در وسط جلسه یا مقابل قاری قرآن یا نوار تزئینی زیر رحلی یا حوله روی رحلی یا سوزاندن یک عود. آراستگی مربی هم از همین قبیل است.

۱۱. **توسل و دعای قرآنی:** برای اینکه مخاطبان با حقیقت جدایی ناپذیر بودن قرآن و عترت مأنوس شوند، مناسب است در هر جلسه به گونه ای از اهل بیت (علیهم السلام) یاد کنیم مثلاً ثواب جلسه تلاوت را به یکی از حضرات تقدیم کنیم یا یک فراز از دعای توسل مربوط به یکی از معصومین را که با ایام تناسب دارد، در انتهای جلسه و قبل از دعای قرآنی باهم بخوانیم و دعای قرآنی بهتر است با لحن عربی و به زیبایی خوانده شود، دعا کردن و واسطه کردن قرآن، لذت بخش است.

۱۲. **انتخاب یک نام مناسب و جذاب برای جلسه و کانال:** مثل محفل قرآنی نور یا فرقان یا عاشقان قرآن یا اسم یکی از اهل بیت (علیهم السلام).

ج. ساختار محتوایی جلسه قرآن

۱. جلسه قرآن با جلسات جزءخوانی مرسوم ماه مبارک رمضان، متفاوت است. در جلسات ماه رمضان معمولاً یک یا چند قاری باتجربه، اجزای قرآن را به صورت روزانه تلاوت می کنند. اما در جلسه قرآن معمولی، همه افراد داوطلب، به نوبت تلاوت می کنند. البته با توجه به محدودیت زمان، باید جلسه را مدیریت کرد. در جلسه قرآن تبلیغی علاوه بر مطالب متعارف جلسات ساده قرآنی که معمولاً درباره روخوانی و روان خوانی و تجوید است، معارف تفسیری و اشارات اخلاقی و احکامی آیات نیز می تواند بیان شود. درواقع جلسه قرآن یک مبلّغ با جلسه قرآن یک مربی قرآن عادی، متفاوت است؛ در یک سهمیه بندی

زمانی برای یک جلسه قرآنی تبلیغی، به نظر می‌رسد ۶۰ درصد زمان باید به عناصر محوری مانند بیان نکات روخوانی و روان‌خوانی و تصحیح خوانش‌ها اختصاص یابد، ۲۰ درصد به بیان مطالب و معارف دینی و ۲۰ درصد هم اجرای برنامه‌هایی مانند مسابقه و سرگرمی. این بودجه‌بندی در شرایط مختلف مناسبی می‌تواند تغییر کند، اما در هر حال این مهم است که جلسه از حالت محفل قرآنی خارج نشود و تبدیل به کلاس یا منبر یا جلسه همفکری و ... نشود؛ تلاوت قرآن، عنصر محوری است.

۲. برای محتوای روخوانی و روان‌خوانی، آثار متعددی در بازار موجود است که برای مبلغ مبتدی جهت اداره جلسه قرآن، تهیه یک کتاب از این دست و مطالعه کامل و دقیق آن، قبل از موسم تبلیغی لازم است؛ به این معنا که خودمان یک کتاب را فرابگیریم و از روی آن، مطالب روخوانی و تجوید را تذکر دهیم و خوانش‌ها را تصحیح کنیم. اتکا به معلومات سابق و توانایی‌های اجمالی برای اداره مسائل آموزشی جلسه، کار صحیحی نیست.

۳. درباره محتوای غیرروان‌خوانی و تجوید، بهترین حالت، استفاده از آیاتی است که در همان جلسه خوانده می‌شود، لذا شاید نیاز باشد قبل از جلسه، آیه یا آیاتی را برای خود شکار کنیم و به یکی دو تا تفسیر مراجعه نماییم، اما این، الزامی نیست و هر محتوای تبلیغی که با بیان شیرین و جذاب ارائه شود زینت محفل قرآنی خواهد بود، چه عقاید باشد و چه اخلاق و چه احکام.

۴. معمولاً مربی در ابتدا آیاتی را خودش تلاوت می‌کند و سپس به نوبت، افراد می‌خوانند و اگر خطای قرائت داشتند، تصحیح می‌کند. باید سعی کرد همه را به خواندن واداشت و از هرکس به اندازه خودش توقع داشت.

اگر کسی ده کلمه را غلط می‌خواند، تصحیح دو یا سه خطا کافی است و بیشتر باید کسی تشویق شود که بی‌غلط می‌خواند. (گرفتن همه اغلاط، تأثیر معکوس دارد و موجب طرد مخاطب می‌شود.)

به هرکس به تناسب وضعیتش باید مشق و تمرین هم داد، مثلاً اگر کسی در روان‌خوانی مشکل دارد او را به ترتیل‌های روان و آرام مانند حصری ارجاع می‌دهیم یا اگر در قرائت تحقیق نیاز به کمک دارد، می‌توان برخی تلاوت‌های مشهور اساتیدی چون مصطفی اسماعیل یا منشاوی یا عبدالباسط را به او معرفی کرد تا از اینترنت دریافت و بارها گوش کند و در جلسات بعد برای مخاطبان بخواند. برای این بخش می‌توانیم از دوستان وارد در امر تلاوت، کمک بگیریم.

۵. برگزاری مسابقه و ایجاد رقابت سالم درباره مطالب و معارف تبلیغی که در جلسه ارائه می‌شود، به تثبیت معلومات مخاطبان و تنوع و تلطیف فضا کمک می‌کند؛ البته باید با جایزه - اگرچه مختصر - همراه باشد.

مسابقه می‌تواند فی‌المجلس برگزار شود؛ یعنی در همان جلسه سوال، مطرح و در پایان جلسه به پاسخ صحیح یا پاسخ‌های صحیح به قید قرعه جایزه تعلق بگیرد. بهتر است پاسخ‌ها را مکتوب به شما بدهند و سوالات، آموزنده و مفید انتخاب شوند. همچنین می‌توان سوال را مطرح کرد و دریافت پاسخ را به جلسه آینده موکول کرد؛ اگر شیوه اول بود، سوال آسان باشد، اما اگر شیوه دوم بود، می‌تواند کمی سخت‌تر و یا حتی طولانی‌تر باشد.

۶. در صورت تشکیل کانال مجازی، پس از هر جلسه، یک گزارش تصویری و محتوایی کوتاه و مختصر از جلسه در کانال قرار دهید: چند عکس، یک کلیپ کوتاه از یک تلاوت برگزیده، مطالبی که به عنوان مواد تبلیغی ارائه کرده‌اید و همچنین سؤال و پاسخ مسابقه. (البته اگر پاسخ مسابقه به جلسه بعدی موکول شده، طبعاً نباید بیان شود)

○ از نقش تبلیغات برای جلسه نباید غافل شد. نسل امروز از تبلیغات، تأثیرپذیری فراوان می‌گیرد و کانال جلسه می‌تواند سهم عمده‌ای در این باره ایفا کند. همچنین می‌توان مطالب مفید قرآنی و حدیثی دیگر را به تناوب و در ایامی که جلسه به هر دلیلی برگزار نمی‌شود، در کانال ارائه کرد و ارتباط را حفظ نمود.

۷. جلسه قرآن می‌تواند نقطه شروع فعالیت‌های فرهنگی در یک مسجد یا کانون باشد. درواقع اگر موفق شدیم یک جلسه قرآنی، اگرچه با تعداد کم اما مستمر و گرم تشکیل دهیم، خواهیم توانست در کنار آن، کلاس عقاید و احکام و اخلاق و سایر مهارت‌ها را نیز کم‌کم و به تدریج برگزار کنیم. همچنین لازم است در فعالیت‌های آموزشی منحصر نباشیم و حتماً برای فعالیت‌های تفریحی مانند اردوهای کوتاه، پارک، کوه، زیارتگاه‌ها و ... برنامه‌ریزی کنیم.

○ فعالیت‌های تفریحی از بهترین بسترها برای کار پرورشی و ایجاد رفاقت و صمیمیت سازنده با نوجوانان و جوانان است.

۸. نکته پایانی اینکه باید از هرگونه حاشیه و رفتار خلاف عرف و شرع جداً پرهیز کرد. مهم‌ترین دشمن هرگونه کار فرهنگی، رفتارهای آفت‌زا در روابط با مخاطبان از سوی مربیان و برگزارکنندگان است.